

Matthias Horx: Budućnost će stvarati nova klasa kreativnih

U Zapadnoj je Europi 1960. godine 50 posto zaposlenih radilo u tvornicama. Danas ih je oko 18 posto. A nestala radna mjesta može se nadomjestiti samo boljim obrazovanjem, smatra Matthias Horx, istraživač budućnosti

Razgovarao: Milan Ilić

Uz ime Matthiasa Horxa veže se neobično zanimanje - on je istraživač budućnosti. I to jedan od najutjecajnijih na njemačkome govornom području. Čovjek zanimljive biografije diplomirao je sociologiju, ali počeo je kao crtač stripova i pisac znanstveno-fantastičnih romana, radio je kao novinar poznatih časopisa Zeit i Merian, za koje je pratio tehnologiju, omladinsku kulturu i promjene društvenih vrijednosti. Godine 1993. Horx osniva Trendbüro u Hamburgu, koji postaje jezgrom istraživanja trendova na njemačkom govornom području, a 1998. utemeljuje Zukunftsinstitut (Institut budućnosti) u Kelkheimu pokraj Frankfurta.

Horxov publicistički opus traje već 25 godina, a objavio je niz bestselera o društvenoj budućnosti. Institut budućnosti se u međuvremenu razvio u važan intelektualni centar, specijaliziran za rano prepoznavanje dugoročnih trendova, relevantnih ne samo za marketing. Klijenti su mu mnoga velika podu-

zeća, od Airbusa, preko Beiersdorfa, Bertelsmanna, BMW-a, Deutsche Banka, Deutsche Telekom, Hewlett-Packarda, Lattoflexa, Microsofta, Nokie, Opela, L'Oréala, Siemens, Volkswagena i mnogih drugih. Horx sa suprugom, engleskom publicistkinjom Oonom Strathern i dvojicom sinova živi u Beču.

• Kako ste uopće došli na ideju da se bavite istraživanjem budućnosti?

- Rođen sam 1955. godine, odrastao u 60-ima. Tada je budućnost bila nešto u što se vjerovalo. Potom, u 70-ima, sve se preokrenulo, javilo se strahovanje od apokalipse. Rimski klub i drugi govorili su kako nemamo dovoljno resursa i da ćemo uništiti Zemlju. Pitao sam se hoće li se stvari baš tako odvijati ili ipak imamo šanse.

Počeo sam kao sociolog i potom se godinama bavio teorijom sustava, kibernetikom, evolucijskom biologijom, antropologijom i drugim znanostima koje pokušavaju utvrditi zakone promjena. Istraživanje budućnosti danas smatram posljednjom univerzalnom

informatičara do kreativnih ugostitelja. U tu 'klasu' ukupno spada 10 posto stanovnika, ali oni generiraju čak 20 posto ukupnoga privrednog prometa.

Oni će biti vodeća klasa 21. stoljeća. Ta je klasa vrlo nehomogena, u njoj ima i vrlo bogatih i nimalo bogatih ljudi, ali ljudi sa sličnim interesima. Faktor kreativnosti bit će odlučujući u 21. stoljeću. Tko se ne bude razvijao na taj način, izgubit će utrku protiv Kine.

znanošću, koja se bavi tehnologijama, ali i tijelom i dušom čovjeka. Pritom sam optimist, a upravo sam predao izdavaču, Campusu iz Frankfurta, rukopis knjige Uputa za optimizam.

• Što je osnovna poruka knjige?

- Civilizacijski napredak neusporedivo je veći od nazadovanja, što se rijetko tko usudi reći. Ljudi zaboravljaju da je industrijsko društvo dovelo do toga da danas i s relativno niskim prihodom u Zapadnoj Evropi, od recimo 1.000 eura na mjesec, živite bolje nego knez prije nekoliko stoljeća. S tim novcem možete, primjerice, u Ryanairu kupiti kartu i provesti odmor na Mallorci.

Proučavate li raširenost siromaštva ili nepismenosti, također ćete uočiti pozitivne trendove. Broj vrlo siromašnih trajno opada, ponajprije zbog golemih promjena na Dalekom istoku. Naravno, to ne znači da ne postoje krizna područja. To vrijedi i za mnogo što drugo tijekom posljednjih stoljeća. Primjerice, velika zablude je da je nekada bilo mirnije. Ljudi su oduvijek živjeli s ratom. Suprotno tome, danas imamo relativno malo mrtvih u ratovima.

Ideja o napretku, koju branim u novoj knjizi, posljednja je moguća društvena provokacija. To primjećujem u mnogim diskusijama. Danas se možete skinuti goli i trčati ulicom, i to se neće doživljavati kao provokacija - izgledat ćete kao umjetnik. Općenito dopušteno je kršiti sve tabue, jedino ne smijete biti optimist. Ako ste optimist, suočit ćete se s ne-

Sve manje klasične industrije

• Tko su zaposlenici budućnosti?

- Riječ je o ljudima koji većinom žive u jezično raznolikom okruženju, u velikim gradovima. Oni generiraju privredni rast, kakav više nemamo u tradicionalnom industrijskom i uslužnom sektoru. Tu smo klasu nedavno istraživali u jednom gradu nedaleko od Hrvatske, u Grazu. Pokušali smo utvrditi koliko ljudi zapravo živi od kreativnosti u širem smislu riječi, od umjetnika, novinara i propagandista, preko

trebne za društvo zasnovano na znanju. Tu su, svakako, i strani jezici. Englezi i Amerikanci ne uče strane jezike, ali Fini bez njih ne mogu – i upravo zato su u prednosti. Naime, poznato je da je učenje stranih jezika iznimno važno za razvoj mozga.

• **Samo obrazovanje nije dovoljno za svijetlu budućnost. Kako je vi vidite?**

- U istoj smo povijesnoj situaciji kao i prije 200 godina, kada se agrarni, feudalni sustav preobražavao u industrijski. Danas se u Europi industrijski sustav pretvara u sustav utemeljen na znanju. Pritom puca osnovni društveni ugovor i organizacijska forma. To je prirodni proces.

Danas imamo globalnu privredu, koja je svijet ponovno napravila 'pločom', kao što kaže američki publicist Thomas Friedman u svojoj nedavno objavljenoj knjizi *The World is Flat* (Svijet je ploča). S jedne strane, konkuriraju nam Indija i Kina, ali istodobno ondje stotine milijuna ljudi počinje živjeti u blagostanju kakvo mi odavno imamo. To znači da se Europa mora nastaviti razvijati. Nužno je da društvo postane mnogo obrazovanije od sadašnjega, znatno kreativnije. Prije nam je potrebna nova klasa, klasa kreativnih.

• **Hoće li u takvome društvu šanse imati isključivo mladi, zdravi, fleksibilni, poduzetni, ljudi otporni na stres?**

- Ne, u prvom redu zato što kreativna klasa nije jedina koja raste. Druga, također sve brojnija, jest 'klasa novih usluga'. Riječ je o ljudima koji nemaju stalni posao, koji rade privremene, ne baš dobro plaćene poslove, kao što su njega starih i bolesnih, ugostiteljske i mnoge druge usluge, ali za kojima postoji velika potražnja. Za tu ćemo se klasu morati politički pobrinuti. Moramo je osigurati, za nju će morati postojati dobar socijalni sustav.

Te će dvije klase prevladati i zato će nam biti nužan novi društveni ugovor, sličan onome sklopljenom između buržoazije i proletarijata. Drugačije neće ići. S jedne strane su nam, naglašavam, nužni kreativni, dinamički procesi kako bi privreda ostala živahna. S druge, pak, strane socijalna zaštita.

• **Imate neveliku djecu. Što im savjetujete?**

- Prvo, u školi moraju naučiti da budu dio kreativne klase. Da bi to uspjeli, moraju ispuniti tri uvjeta: stvori si sam svoje zanimanje, budi sam svoj poslodavac i, treće, uvijek budi spreman na budućnost, što znači da se moraš permanentno obrazovati.

Istodobno, očekujem da država razvije takozvani flexecurity sistem, koji ujedinjuje fleksibilnost i sigurnost. Najbolji trenutačni primjer toga nudi Danska. Ondje nema zaštite od otpuštanja, možete biti otpušteni bilo kada, no čim ostanete bez posla, dolazi vam netko tko analizira za što ste sposobni i upućuje vas na novi posao. Danska ima najmanju nezaposle-

nost u Evropi. To je skupo, ali efikasno. Ne zaboravite pritom da je nezaposlenost još skuplja. Ako ljudi ne rade, ne mogu plaćati porez.

• **Tko su vam najčešći klijenti?**

- Nerijetko su iz najviših rukovodećih struktura različitih poduzeća, od proizvođača automobila, preko trgovaca tekstilom, vlasnika lanaca kavana do, recimo, upravnika staračkih domova. Oni se pitaju kako će izgledati transport u budućnosti ili kakvi će biti starački domovi. Ti ljudi žele da se na stvari gleda iz drugačije perspektive, ne samo s obzirom na poduzeće u kojemu rade nego i na poslovnu granu. Zapravo, žele shvatiti bit svojeg posla.

Istraživanje budućnosti neka je vrsta zrcala društva. Istraživač budućnosti, naravno, nema odmah spreman odgovor, ali može razviti sustav dubljeg promišljanja tih pitanja. Posao mu je da vrlo rano prepozna velike teme trenutka i objavi ih.

• **Positivno gledate na cjelokupni ljudski razvoj. Ipak, tvrdite li da bojazan od nazadovanja nije neutemeljena?**

- Svakako, backlash je uvijek moguć. Idealni život ne postoji, to je bila zabluda marksizma. Kontrareakcija se uvijek javlja, ali ona ne može zaustaviti megatrendove.

• **Spominjanje megatrendova podsjetilo me da u Beču živi i John Naisbitt, također poznati istraživač budućnosti.**

- Naisbittov sam dobar prijatelj. U svojoj poznatoj knjizi *Megatrendovi* izrekao je odlučujuće riječi; termin 'globalizacija' zapravo je njegov izum. Napisao je i knjigu *Megatrendovi za žene*, koja je također danas relevantna, kao i *Megatrendove Azije*. Nedugo nakon objave te knjige Azija se zatekla u krizi i mnogi su ismijali Naisbitta. Međutim, to je bila tek kraća epizoda - nisu mu se dugo smijali. ☺

Četiri nosača budućnosti

• **Gdje pri svemu tome vidite obećavajući razvoj?**

- Skandinavske zemlje su uspješne, Francuska djelomično. Općenito, društvo budućnosti ima četiri nosača: jako tržište, jaku državu, jake građane i jako civilno društvo. U Njemačkoj su, primjerice, sva ta četiri elementa prilično slaba. O državi u tom dijelu kontinenta razmišljamo kao o tromoj, lijevoj, socijalističkoj, uvelike birokratiziranoj. Međutim, ako si država postavi zadatak da joj 90 posto mladih ljudi ubuduće stekne visokoškolsko obrazovanje, vidjet ćete da će se brzo mijenjati stajališta u vezi s državom. Europski model ne može se temeljiti na manjim porezima i povlačenju države od odgovornosti. Velika je šansa jedino u rekombinaciji države i društva.

vjerojatno agresivnim reakcijama.

• **Nedovoljan osjećaj sigurnosti mnoge ispunjava zebnjom, teško je biti optimist kad su ljudima radna mjesta dovedena u pitanje.**

- U Zapadnoj Europi je 1960. godine 50 posto radno aktivnih ljudi radilo u tvornicama. Danas ih je oko 18 posto. Smatram da manji broj uobičajenih poslova u industriji nije negativan. Na mnogo načina to podrazumijeva određeno oslobađanje čovjeka. Naravno, da bi se nadomjestila i zamijenila nestala radna mjesta, prije je potrebno ljude bolje školovati. To smatram osnovnim europskim pitanjem. U Njemačkoj, Švicarskoj i Austriji stopa obrazovanja zapanjujuće je loša. Suprotna je situacija u skandinavskim i nekim drugim državama. U Finskoj čak 91 posto mladih ljudi polaže maturu, a na njemačkom govornom području taj je udjel samo oko 28 posto. Ni u Njemačkoj ni u Austriji nisam čuo da je netko rekao ono što je izjavio jedan menadžer iz Nokije: 'Plaćam 60 posto poreza, ali to činim rado, znajući da imamo najbolji obrazovni sustav na svijetu.'

• **Ipak, većina mladih i u Srednjoj Evropi završava srednju školu.**

- Točno, ali to više danas nije dovoljno. Glavni je problem rana segregacija učenika, koja je imala svoje opravdanje u industrijskom društvu. Sadašnji skandinavski sustav obrazovanja polazi od toga da zapravo više nema radnika te da cijelo društvo treba biti vrhunski obrazovano. Naravno, to ima svoju cijenu. Skandinavci potiču emocionalnu inteligenciju, kooperacijske i druge sposobnosti prije nego po-